

Torah from Around the World

*Het is niet aan jou om het werk te volbrengen,
maar ook niet om je eraan te onttrekken.*

Pirké Avot 1:17

Sjabbat 21 januari 2023/ 28 Tevet 5783, Waëra, Sjmot /Exodus 6:2 - 9:35

Tanach blz. 118 - 126

Haftara: Jechezkeel 28:25 - 29:21

Tanach blz. 1096 - 1098

Vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: **Rabbijn Reuven Greenvald** was leider van de afdeling voor betrokkenheid bij Israël voor de Union of Reform Judaism.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/torah-commentary/complex-relationship-moses-and-god>

De ingewikkelde relatie van Mosje en God

Wanneer we Mosje weer ontmoeten aan het begin van sidra Waëra, rijst de vraag of dit gedeelte een voortzetting is van de sidra van vorige week of een nieuw gesprek. Ik vraag me

af of de rabbijnen die de Tora in wekelijkse lezingen verdeelden, het wilden laten lijken alsof dit een nieuw gesprek is.

Een korte samenvatting van het einde van de sidra van vorige week zal ons helpen deze vraag te verkennen. Nadat de farao de eisen van Mosje voor vrijlating afwijst en de ontberingen voor de Israëlieten erger maakt, confronteert Mosje God stoutmoedig:

Heer, waarom behandelt u dit volk zo slecht? Waarom hebt u mij hierheen gestuurd? Vanaf het moment dat ik bij de farao ben gekomen en hem in Uw naam heb toegesproken, wordt het volk nog slechter door hem behandeld. U hebt Uw volk niet bevrijd - integendeel!. (Sjemot 5:22-23)

Vervolgens lijkt God het gesprek te beëindigen aan het einde van sidra Sjemot:

Maar de Eeuwige antwoordde hem: 'Nu zul je zien wat Ik de farao ga aandoen: ik zal hem met harde hand dwingen Mijn volk te laten gaan, hij zal het zelfs uit zijn land wegjagen.' (Sjemot 6:1)

Omdat de lezing van deze week begint met "God zei tegen Mosje ...", wordt de indruk gewekt dat er een nieuw gesprek begint, los van de vorige context:

God zei tegen Mosje: 'Ik ben de Eeuwige. Ik ben aan Avraham, Jitschak en Jaäkov verschenen als God, Sjadai, maar Mijn naam Eeuwige heb Ik niet aan hen bekendgemaakt. Ik heb met hen Mijn verbond gesloten en Kenaän aan hen beloofd, het land waarin zij als vreemdeling hebben gewoond. Ik heb het gejammer van de Jisraëlieten over de slavenarbeid die hun door de Egyptenaren is opgelegd gehoord, en dat heeft Mij aan mijn belofte herinnerd. Daarom moet je dit tegen hen zeggen: "Ik ben de Eeuwige. Ik zal de last die de Egyptenaren jullie opleggen van je afnemen, Ik zal jullie uit je slavenbestaan bevrijden. Met opgeheven arm zal ik jullie verlossen en de Egyptenaren zwaar straffen. Ik zal jullie aannemen als mijn volk, en ik zal jullie God zijn. En jullie zullen inzien dat Ik, de Eeuwige, jullie God ben, die jullie bevrijdt van de last die je door de Egyptenaren is opgelegd. Ik zal jullie naar het land brengen dat ik onder ede aan Avraham, Jitschak en Jaäkov beloofd heb; dat land zal ik jullie in bezit geven. (Sjemot 6:2-8)

Maar de midrasj en middeleeuwse commentatoren willen de twijfels van Mosje niet zo gemakkelijk loslaten. Er is nog werk aan de winkel in de zich ontwikkelende relatie tussen Mosje en God. Rasji, de middeleeuwse Franse commentator, komt meteen tot de kern van

de zaak door het begin van Waëra te koppelen aan het einde van Sjemot, wanneer hij uitlegt: "God riep Mosje ter verantwoording voor zijn brutale vraag." (Rasji op Sjemot 6: 2)

Op welke manier zijn de psoekiem 2-8 in hoofdstuk zes een berisping? Rasji haalt dit uit de midrasj, die Gods hele toespraak hier leest als een berisping van Mosje in vergelijking met de aartsvaders. Op een midrasj-manier stelden de Rabbijnen zich voor dat God meer te zeggen had als antwoord op de twijfels van de door Hem gekozen leider. Tussen de regels van de overgeleverde bijbeltekst door lezend, "verzint" de midrasj de oorspronkelijke versie van het gesprek, waarin God in antwoord op Mosje zegt:

Ach, voor degenen die er niet meer zijn en niet kunnen worden vervangen! Vele malen heb Ik mezelf aan Avraham, Jitschak en Jaäkov geopenbaard als El Sjaddai, maar Ik heb hun niet bekend gemaakt dat Mijn naam Eeuwige is, zoals Ik jou wel heb verteld, en zij hadden desondanks geen kritiek op Mijn wegen. ... En [zij] klaagden niet over Mijn wegen en vroegen Mij niet, zoals u Mij vroeg, wat Mijn naam is. Aan het begin van Mijn opdracht informeerde je naar Mijn naam en aan het einde [stelde je die brutale vraag van je]. (Sjemot Rabba 6:4)

Samen met de berisping openbaart God ook zorg, waarmee Hij Mosje geruststelt: "Ik heb het gejammer van de Jisraëlieten gehoord ... Daarom moet je dit tegen hen zeggen: "Ik ben de Eeuwige." (Sjemot 6:5-6) Onthoud dat "de Eeuwige" of "de Heer" (Adonai in het Hebreeuws) een vervanging is voor de onuitsprekelijke JHVH, *joed-hee-vav-hee*, van de Hebreeuwse wortel, "zijn": Gods naam draagt een gevoel van betrouwbaarheid, van altijd daar te zijn, zoals uitgelegd door Rasji, "Ik ben de Heer" - die trouw is aan mijn belofte en ik zal je eruit halen - want dat beloofde ik hen [d.w.z. de aartsvaders].

Volgens de Chassidische Slonimer Rebbe, een inwoner van Jeroesjalajiem uit de 20e eeuw, verandert Gods uiting van zorg met de behoeften van de tijd:

Wanneer God verschuift van het oude El Sjaddai naar Zijn echte naam, JHVH, wat betekent: ik zal zijn wat ik zal zijn, wordt de relatie intiëmer. Aangezien de betekenis van de oudere naam duister is, neemt de midrasj de vrijheid om twee componenten in *sjaddai* uit te leggen - *sje* en *dai*, die samen "het is genoeg" betekenen - de aartsvaders kregen van God precies wat ze nodig hadden. (Netivot Shalom op Ex. 6 vertaald door Reuven Greenvald)

Net als Mosje en de Jisraëlieten verandert de relatie van een individu met het goddelijke in de loop van iemands leven. In *The Torah: A Womens's commentary*, p. 353, staat een krachtig gedicht van de hedendaagse Israëliëse dichter Rivka Miriam. Reagerend op de opening van onze sidra, beschrijft Rivka Miriam haar eigen zich ontwikkelende relatie met

God door elke wending in haar leven - van geboren worden tot opgroeien, van huwelijk tot scheiding, van steun voelen tot zich verlaten voelen - waarbij zij God telkens op een andere manier aanroept - namen die zo persoonlijk zijn dat ze ze niet deelt:

Ik spreidde Gods namen voor me uit

op de vloer van mijn kille kamer.

De naam waarmee ik hem noemde toen zijn geest

ademde in mij.

En de naam waarmee ik hem noemde

toen ik een jong meisje was ...

De naam waarmee ik hem noemde zodat hij

mij zou herinneren. En de naam die

hem zou doen ophouden met herinneren.

Op het heetst van de dag zal ik mezelf ter aarde werpen

op de vloer van mijn kille kamer.